

LIPIDLER

Temel Kaynak: Okuyan R. 1997.Hayvan
Besleme Biyokimyası Ankara Üniv. Ziraat
Fak. Y.No:1491 D.K:450 Ankara

Lipidler

- Lipidler yağ asitlerinin alkollerle oluşturdukları ester yapısındaki bileşiklerdir.
- suda çözünmezler, eter, kloroform, benzin, benzol ve aseton gibi organik çözücülerde çözünürler.
- bitkilerde ve hayvanlarda doğal olarak sentezlenirler.
- Lipidler yerine “yağlar” deyimini kullanılırsa da bilimsel olarak doğru değildir. Yağlar lipidlerin bir bölümünü oluştururlar.

Lipidlerin fonksiyonları

- 1.Hücre zarları yapı taşı
2. hücre sel yakıt maddesi (karbonhidrat ve yağlara göre 2.25 kat fazla),
- 3.Metabolizma için yakıtın taşınabilir şekli,
4. Böcek ve bakterilerin hücre zarlarında, bazı bitkilerin yapraklarının ve cild üst yüzeyinde koruyucu
5. cilt altı izolasyon maddesi ve iç dokulara destek ,
- 6.Yağda eriyen vitaminlerin çözünmesi ve emilmelerini sağlarlar

Lipidlerin Sınıflandırılması

I. Yağ asitleri

II. Gliserol taşıyan lipidler

A. Nötral yağlar

1. Mono-, di- ve tirgliseridler
2. Gliserol eterler
3. Glikozilgliseroller

B. Fosfogliseridler

1. Fosfatidler
2. Difosfatidilgliseroller ve fosfoinositidler

III. Gliserol taşımayan lipidler

A. Sfingolipidler

1. Seramidler
2. Sfingomiyelinler
3. Glikosfingolipidler

B. Alifatik alkoller ve mumlar

C. Terpenler

D. Steroidler

Lipidlerin Sınıflandırılması

IV. Diğer sınıf bileşiklere bağı lipidler

- A. Lipoproteinler
- B. Proteolipidler
- C. Fosfatidolipidler
- D. Lipo-amino asitler
- E. Lipopolisakkaridler

Yağ Asitleri

- Düz zincirlidirler
- Hemen hemen tamamı çift sayıda karbon atomu taşırlar.
- Karbon atomu sayısı 2-34 arasındadır.
- Tek bir karboksil grubu (COOH) içerirler
- Çift bağ içermiyorsa **doymuş** ($C_nH_{2n}O_2$), çift bağ içerenlere **doymamış yağ asitleri** denir

Yağ Asitleri

Okuyan, M. R., 1997. Hayvan Besleme Biyokimyası. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Yayın no:1491, Ders kitabı:450. Ankara.

Adı	C-atomu Sayısı	Formülü	Erime noktası,°C
Doymuş yağ asitleri			
Asetik asit	2	CH ₃ .COOH	sıvı
Propiyonik asit	3	CH ₃ .CH ₂ .COOH	sıvı
Bütirik asit	4	CH ₃ .(CH ₂) ₂ .COOH	sıvı
Kaproik asit	6	CH ₃ .(CH ₂) ₄ .COOH	sıvı
Kaprilik asit	8	CH ₃ .(CH ₂) ₆ .COOH	sıvı
Kaprik asit	10	CH ₃ .(CH ₂) ₈ .COOH	31
Laurik asit	12	CH ₃ .(CH ₂) ₁₀ .COOH	48
Miristik asit	14	CH ₃ .(CH ₂) ₁₂ .COOH	54
Palmitik asit	16	CH ₃ .(CH ₂) ₁₄ .COOH	63
Stearik asit	18:0	CH ₃ .(CH ₂) ₁₆ .COOH	69
Arahidik asit	20	CH ₃ .(CH ₂) ₁₈ .COOH	75
Behemik asit	22	CH ₃ .(CH ₂) ₂₀ .COOH	80
Lignoserik asit	24	CH ₃ .(CH ₂) ₂₂ .COOH	84
Serotik asit	26	CH ₃ .(CH ₂) ₂₄ .COOH	78
Montanik asit	28	CH ₃ .(CH ₂) ₂₆ .COOH	

Temel Kaynak: Okuyan R. 1997.Hayvan Besleme Biyokimyası Ankara Üniv. Ziraat Fak. Y.No:1491 D.K:450 Ankara

Yağ Asitleri

Okuyan, M. R., 1997. Hayvan Besleme Biyokimyası. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Yayın no:1491, Ders kitabı:450. Ankara.

Adı	C-atomu Sayısı	Formülü	Erime noktası, °C
Doymamış yağ asitleri			
Palmitoleik asit	16	$\text{CH}_3.(\text{CH}_2)_5.\text{CH}=\text{CH}.(\text{CH}_2)_7.\text{COOH}$	sıvı
Oleik asit	18:1	$\text{CH}_3.(\text{CH}_2)_7.\text{CH}=\text{CH}.(\text{CH}_2)_7.\text{COOH}$	sıvı
Linoleik asit	18:2	$\text{CH}_3.(\text{CH}_2)_4.\text{CH}=\text{CH}.\text{CH}_2.\text{CH}=\text{CH}(\text{CH}_2)_7.\text{COOH}$	sıvı
Linolenik asit	18	$\text{CH}_3.\text{CH}_2.\text{CH}=\text{CH}.\text{CH}_2.\text{CH}=\text{CH}.\text{CH}_2.\text{CH}=\text{CH}.(\text{CH}_2)_7.\text{COOH}$	sıvı
Arahidonik asit	20	$\text{CH}_3.\text{CH}_2.\text{CH}=\text{CH}.\text{CH}_2.\text{CH}=\text{CH}.\text{CH}_2.\text{CH}=\text{CH}.\text{CH}_2.\text{CH}=\text{CH}.(\text{CH}_2)_3.\text{COOH}$	sıvı

Yeşile boyanmış, linoleik, linolenik ve arahidonik yağ asitleri hayvansal organizmalar için esansiyeldir

Yağ asitleri/yağların fiziksel ve kimyasal özellikleri

- Erime ve donma sıcaklık değerleri

Karbon sayısı 4 kadar uçucu, 10'a kadar olanlar sıvı, daha fazla karbona sahip doymuş yağ asitleri katıdırlar.

Doymuş yağ asitlerinde karbon sayısı arttıkça uçuculuk özelliği azalır ve erime noktası yükselir.

Yağ asitleri/yağların fiziksel ve kimyasal özellikleri

- **Tuz/sabun oluşumu:** Altıdan fazla karbon içeren yağ asitlerinin minerallerle oluşturdukları tuzlara **sabun** denir.
- **Deterjan oluşumu**
- **Hidrojenizasyon:** çift bağların H ile doyurulması
- **Oksidasyon:** Doymamış yağ asitlerinin çift bağları oksitlenebilir ve peroksit enadiol, epoksit ve ketohidroksit ile su oluşur

Yağ asitleri/yağların fiziksel ve kimyasal özellikleri

- Halojenlenme
- Hidrolize olmaları
- İyot sayısı
- Asetilleşme

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
ZZT303-Besin Maddeleri Biyokimyası Dersi
Açık Ders Materyali

Gliserol Taşıyan Lipidler

Fosfogliseridler

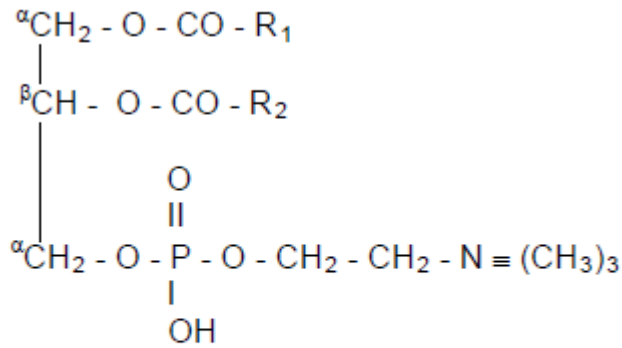
Trigliseridlerden farklı olarak fosforik asit içerirler. Hayvan ve bitki hücrelerinde yaygın bulunurlar,

iki grupları vardır

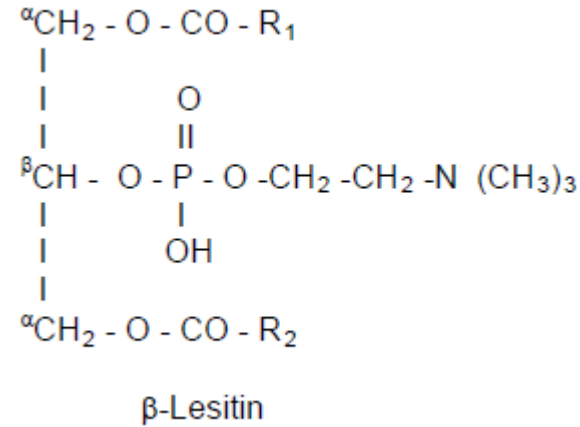
1. Fosfatidler (**Lesitin-Fosfatidilkolin,**
2. difosfatidilgliseroller ve fosfoinozitidler

Fosfatidler

- **Lesitin-Fosfatidilkolin:**

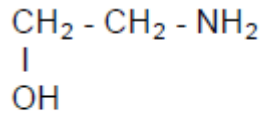
α -Lesitin

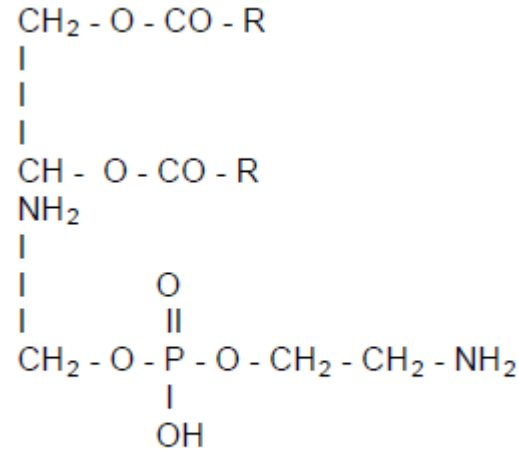
Bir mol lesitin hidrolize edilirse; 2 mol. yağ asiti, 1 mol. kolin, 1 mol. Gliserol ve 1 mol. fosforik asit ortaya çıkar.

Fosfogliseridler

Kefalinler (fosfatidiletanolaminler):

Kolamin (etanolamin)

α -Kefalin

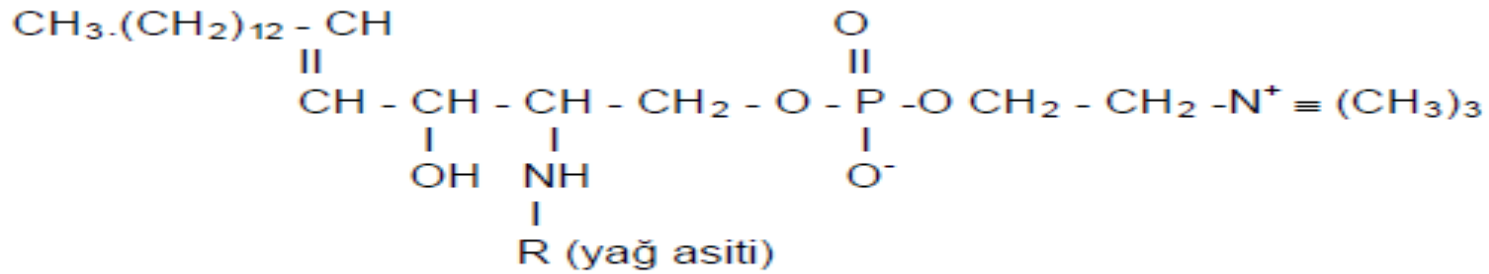
Gliserol Taşımayan Lipidler

Sfingolipidler

- sfingozin bazının ya da dihidrosfingozinin türevleridirler.
- Sfingolipidler 3 gruptur.
- *seramidler,*
- *sfingomyelinler*
- *glikosfingolipidler*

Bu bileşiklerin karbonhidrat taşımayan, sfingozin ve yağ asitinden oluşan kısmına **seramid** denir

Sfingomyelinler

Sfingomyelin

Bir mol. sfingomyelin hidrolize edilirse; 1 mol. yağ asiti, 1 mol. kolin, 1 mol. sfingoizin alkol ve 1 mol. fosforik asit ortaya çıkar.

- **Glikosfingolipidler**
- **Serebrozitler**
- **Ganglozitler**
- **Seramid oligosakkaridler**

Alifatik alkoller ve mumlar

- Mumlar
- Terpenler

Alifatik yapıda olan karotinoidler

Alkol gruplu alifatik yapıda olan karotinoidler

Karboksil gruplu alifatik yapıda olan karotinoidler

Hidroaromatik halkalı karotinoidler

Alkol gruplu hidroaromatik halkalı karotinoidler

Steroidler

- Steroidler 5 gruba ayrılırlar.
  1. Steroller
  2. Safra asitleri
  3. Cinsiyet hormonları
  4. Adrenal korteks hormonları
  5. Vitamin D